

changes in sleep and nutrition patterns. It is important to achieve progress in the study of the influence of social networks on psychological health through the establishment and validation of diagnostic tools on the basis of generally accepted evaluation criteria.

The theoretical models explain the occurrence of violations of psychological well-being in connection with the use of social media in terms of medical and biopsychosocial approaches. The problematic use of social media according to the biopsychosocial approach is determined by a number of symptoms of addiction: mood changes, general anxiety, tolerance, withdrawal symptoms, conflict and relapse. Many researchers associate excessive use of social media with such mental disorders as depression, insomnia, anxiety disorder, dysmorphophobia, etc. One of the reasons why the time spent on social networks can be associated with depressive symptoms is that through virtual communication adolescents perceive unreal, changed impression about physical and personal properties of other users.

We suggest that the level of pathological involvement in social media of adolescents may be associated with subclinical depression, anxiety, loneliness, feeling of constant tension and subjective stress. Cause-effect relationships of this dependence are complex and ambiguous, which increases the role of longitudinal observations of adolescents.

Key words: *psychological well-being, social networks, pathological involvement, adolescence, virtual communication*

Коброслі Алісар Халєдівна – аспірантка кафедри соціальної допомоги та практичної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

УДК 159.9.07

Коваленко А.Б., Ільчук М.С.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СТРАТЕГІЇ АЛЬТРУЇСТИЧНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ГРУП

Однією з тенденцій у сучасній науці є емпіричне і теоретичне вивчення різних видів капіталу. Формування соціального капіталу вимагає від людини використання певних інвестиційних стратегій, які дозволили б створити відносини, що забезпечують їй вільний доступ до ресурсів партнерів і загальних ресурсів в майбутньому. Альтруїстичне «інвестування» розуміється як одна зі стратегій управління соціальним капіталом особистості, під якою розуміється характерний для особистості спосіб взаємодії зі своїм соціальним оточенням,

ставлення до нього, який заснований на ціннісних орієнтаціях.

Метою статті є аналіз особливостей прояву стратегії альтруїстичного інвестування та його психологічних чинників у представників різних професійних груп (медичних установ і промислових підприємств). Виявлено, що альтруїстична поведінка пов'язана із самооцінкою, рівнем задоволеності життям, сенсожиттєвими орієнтаціями, не виявлено достовірно значущих зв'язків між рівнем суб'єктивного контролю та альтруїстичним «інвестуванням».

Вищий прояв альтруїстичного інвестування спостерігається у медичних працівників, порівняно з працівниками промислової сфери. Відчуття принесеної користі людям, суспільству підкреслює альтруїстичний характер професії медика, високу значущість служіння людям.

Рівень адекватності самооцінки особистості пов'язаний з впевненістю і готовністю до альтруїстичної поведінки. Разом з тим, високий рівень альтруїстичної поведінки спостерігається у групи медичних працівників із заниженою самооцінкою. Виявилось, що сенсожиттєва концепція особистості, загальне позитивне ставлення до себе і задоволеність життям досліджуваних пов'язані з готовністю безкорисливо допомогти іншим.

Ключові слова: альтруїстичне «інвестування», альтруїстична поведінка, сенсожиттєві орієнтації, задоволеність життям, рівень суб'єктивного контролю.

Постановка проблеми. Однією з тенденцій у сучасній науці є емпіричне і теоретичне вивчення різних видів капіталу. В основі відповідних досліджень лежить припущення, що поряд з капіталом фізичним і людським (сукупність знань і здібностей індивідів) [7, с. 67-80], існує також соціальний капітал у вигляді укладених в громадських структурах ресурсів. Феномен соціального капіталу, який розглядається соціологами в контексті суспільних відносин, виявився евристичним і для соціально-психологічних досліджень [4; 6], зокрема, в контексті альтруїстичного «інвестування».

Формування соціального капіталу вимагає від людини використання певних інвестиційних стратегій, які дозволили б створити відносини, що забезпечують їй вільний доступ до ресурсів партнерів і загальних ресурсів в майбутньому.

Мотиви економічного егоїзму й альтруїзму представляють особливий інтерес для теорії й практики управління соціально-економічною стороною життя. Адже для людини є актуальною велика кількість цілей («вигод») і ірраціональність щодо іншого. Альтруїстична поведінка (відсутність очевидної вигоди) означає тільки націленість на інші цінності, у досягненні яких поведінка

переважно раціональна, тобто враховується баланс «витрати – результат».

У психології управління людськими ресурсами постали наступні питання: «До чого спонукати?» (спрямованість) і «Як спонукати?» (технології та їхня дієвість). Крім того, у представників різних професій існує своя специфіка мотивації трудової поведінки персоналу. Для ефективної діяльності організації необхідною є корекція спрямованості підлеглих з позицій егоцентричного спрямування – «на себе», альтруїстичних спонукань – «на інших» на основну пріоритетну спрямованість – «на завдання» як процес і його успішні результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз поглядів різних дослідників дозволяє визначити, що соціальний капітал – це те соціальне багатство особистості, що виявляється в багатогранності її міжособистісних зв'язків, може надавати доступ до різних людських, партнерських ресурсів, а також дає можливість партнерам використовувати ресурси один одного [10].

У соціальній психології термін «соціальний капітал» почав широко використовуватись у 80-х роках ХХ століття, він вказує на те, що довіра між людьми в суспільстві, формальна і неформальна діяльність спільнот (міських, сільських, етнічних, релігійних, громадських тощо), мережі взаємодії громадян, цінності, світоглядні позиції, норми й інші соціальні структури, які значною мірою впливають на економічний розвиток.

Тому поняття соціального капіталу поєднує проблему людських відносин, що реалізується через соціальні структури в процесі спілкування, з економічною ефективністю суспільства [10].

Стратегії управління соціальним капіталом особистості – характерні для людини способи взаємодії зі своїм соціальним оточенням, – засновані на її установках і уявленнях про бажаний стан соціальної мережі, як соціального капіталу. Вивчення мережевих ролей ведеться в контексті кар'єрного капіталу, політичних і організаційних змін [10, 12].

Л. Почебут, А. Свенціцький, Л. Мараріца, Т. Казанцева, І. Кузнєцова виокремили наступні стратегії управління соціальним капіталом [6, с. 62-69]:

- альтруїстичне інвестування – це просоціальна стратегія особистості з орієнтацією на примноження соціального капіталу;
- нормативне партнерство – просоціальна стратегія, але з орієнтацією на конвертацію соціального капіталу (поведінка прозора, надійна, зменшує ризик);
- прагматичне співробітництво – це егоцентрична стратегія, носій якої розглядає стосунки з іншими людьми з точки зору користі, це ринкове бачення відносин, де соціальний капітал повинен конвертуватися за вигідним курсом;
- персональне просування – це егоцентрична стратегія, де соціальний капітал збільшується не шляхом вкладення ресурсів у соціальну поведінку, а за допомогою інвестування зусиль особистості в отримання рідкісного ресурсу,

особливого статусу, поєданого з соціальною силою [6].

Для того щоб сформувати соціальний капітал, потрібно використовувати певні інвестиційні стратегії, які дозволили б створити відносини, що забезпечують їй вільний доступ до ресурсів партнерів і загальних ресурсів в майбутньому.

Для кращого розуміння поведінку людини, економісти збагатили модель максимізації особистої корисності альтруїзмом і просоціальною, взаємністю і справедливістю, благополуччям і сенсожиттєвими орієнтаціями, ідентичністю і цінностями [11; 12].

Альтруїстичний капітал визначається як актив, що дає можливість людям усвідомити вплив своїх дій на інших. У контрасті до альтруїстичних уподобань, які є фіксованими, альтруїстичний капітал може накопичуватися або виснажуватися з плином часу в межах однієї особи, і на нього впливає корпоративна культура. Можна припустити, що індивіди накопичують альтруїстичний капітал, виконуючи альтруїстичні дії.

У праці Д. Меламеда було показано, що в динамічних міжособистісних мережах просоціально орієнтовані досліджувані будуть мати триваліші й вигідніші відносини, а мережа навколо них краще розвивається і зростає [8]. Таким чином, мережева роль альтруїстичного «інвестування» – це розвиток соціальної мережі, фасилітація її зростання.

Що ж стосується альтруїстичного «інвестування» – це одна зі стратегій управління соціальним капіталом особистості, під якою розуміється характерний для людини спосіб взаємодії зі своїм соціальним оточенням, ставлення до нього, який заснований на ціннісних орієнтаціях особистості [5, с. 9-75].

Є. Ільїн додає, що альтруїстична поведінка також залежить від наявності у людини таких душевних якостей, як милосердя, почуття обов'язку і дбайливість, а також відсутність таких якостей, як жадібність, скептицизм і підозрілість [2, с. 99-125].

Р. Чалдіні пише, що люди можуть здійснювати альтруїстичні вчинки в тому числі й для того, щоб керувати своїм образом «Я», іншими словами «Я-концепцією». Ми відчуваємо себе краще після того, як допомогли комусь, оскільки соціальна поведінка підвищує і підтверджує самооцінку. Наприклад, щоб відчути свою власну значущість, людина вирішує зробити добру справу стосовно когось. А якщо людина спочатку вважає себе досить упевненою в собі й здатною на альтруїзм, то надаючи допомогу іншому, вона буде підтверджувати свою самооцінку [9, с.174-209].

У зв'язку з вищепереліченими характеристиками психоаналітична, біхевіористська і навіть гуманістична теорії мотивації проїняті ідеєю

універсального егоїзму. Вони вважають, що всі вчинки, зрештою, здійснюються для задоволення власних потреб. Економічні теорії (наприклад, теорії обміну) не є виключенням, вони припускають, що люди поведуться безкорисливо, коли така поведінка приносить особисту або суспільну вигоду і коли вигоди від дій переважають витрати.

Мета статті – проаналізувати особливості прояву стратегії альтруїстичного інвестування та його психологічних чинників у представників різних професійних груп.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження.

Завдання дослідження.

1. Здійснити пошук теоретичних засад дослідження проблеми соціального капіталу та альтруїстичного «інвестування».

2. Проаналізувати зв'язки альтруїстичного «інвестування» з показниками психологічного благополуччя, сенсожиттєвих орієнтацій, самооцінки та локусом контролю.

3. Виявити специфіку альтруїстичного «інвестування» у групах медичних працівників та працівників промислового підприємства.

4. Порівняти прояви альтруїстичного «інвестування» у чоловіків і жінок.

Для реалізації мети дослідження проводилося емпіричне дослідження, у ході якого використовувались наступні методики: «Шкала альтруїстичного інвестування» (Л. Почебут, А. Свенціцький, Л. Марарица, Т. Казанцева, І. Кузнецова); методика оцінки психологічного благополуччя К. Ріфф; тест сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. Леонтьєва; методика дослідження самооцінки С. Будассі; тест локус контролю Дж. Роттера.

Обробка даних здійснювалася за допомогою статистичного пакета SPSS Statistics 21.

Як міри центральної тенденції використовувалися середнє арифметичне (M) і медіана (Mdn), а для оцінки мінливості розраховувалося стандартне відхилення (σ). Відповідність отриманих даних нормальному розподілу оцінювалося із застосуванням непараметричного критерію Колмогорова-Смірнова. Для перевірки відмінностей між досліджуваними показниками за професійним спрямуванням та за статтю було використано t-критерій Стьюдента. Для вивчення характеру взаємозв'язків між змінними використовувався коефіцієнт кореляції Пірсона.

Дослідження проводилося на вибірці, яка складалася з представників двох професійних груп: медичних працівників Комунально-некомерційного підприємства «Консультативно-діагностичний центр» Святошинського району м. Києва, серед яких 30 чоловіків і 32 жінки, та промислових працівників

РеалФуд, серед яких 34 чоловіки і 28 жінок. Вік досліджуваних від 22 до 60 років.

За допомогою критерію Колмогорова-Смірнова було визначено, що розподіл частот за «Шкалою альтруїстичного інвестування» (Л. Почебут, А. Свенціцький, Л. Мараріца, Т. Казанцева, І. Кузнецова) не відрізняється від нормального розподілу ($\text{sig} (p) = 0,003$, $p < 0,05$). Всі частоти розташовуються в діапазоні від 10 до 50, $M = 31,45$, $Me = 5,881$.

За допомогою методу оцінки значущості різних середніх величин t-критерію Стьюдента за «Шкалою альтруїстичного інвестування» визначено відмінності між медичними працівниками та зайнятими в промисловості ($t=2,381$, $p<0,05$). Вищий показник альтруїстичного «інвестування» спостерігається у медичних працівників (середнє значення медичних працівників становить 35,821, промислових – 29,156). Відчуття принесеної користі людям, суспільству, підкреслює альтруїстичний характер професії медика, високу значущість служіння людям. Її можна розглядати як термінальну і універсально значущу цінність, яка показуватиме зміст професійної діяльності медичного працівника. Під час детального аналізу пунктів шкали помічено, що для медичних працівників гарна робота асоціюються, насамперед, з гарними стосунками з колегами. Ця особливість виявлена у всіх професійних і соціально-демографічних групах медичних працівників, незалежно від регіону зайнятості.

Порівняльний аналіз «Шкали альтруїстичного інвестування» у вибірці медичних і промислових працівників показав, що відмінностей за даним параметром не виявлено, окрім твердження №2 «Інші бачать в мені людину, до якої можна легко звернутися за допомогою» ($t=2,854$, $p<0,05$). Це підтверджують і середні значення, адже для медичних працівників воно становить 28,636, а для працівників промисловості – 24,810.

Таким чином, отримані статистично значущі відмінності вказують на те, що в медичних працівниках радше бачать людину, до якої можна звернутися за допомогою, ніж в промислових працівників, відповідно до їхніх уявлень про свою діяльність. Медики у цьому випадку приймають компромісні рішення, ідуть на співробітництво, а тому спокійно ставляться до того, що до них звернуться за допомогою.

Між чоловіками і жінками, які працюють у сфері промисловості, є певні відмінності: чоловіки швидше приймуть прохання про допомогу, ніж жінки. Середні значення за твердженням №2 («Інші бачать в мені людину, до якої можна легко звернутися за допомогою») «Шкали альтруїстичного інвестування» у чоловіків значуще вищі, ніж у жінок (27,963 і 23,613 відповідно; $t=2,359$, $p<0,05$). Це пов'язано з тим, що у вибірку жінок потрапили працівники бухгалтерського, економічного, тендерного, відділу кадрів, які виконують

роботу, що не передбачає обов'язкової взаємодії з іншими підрозділами. У вибірку чоловіків увійшли інженери, охоронці, логісти і їхня діяльність характеризується взаємодією з іншими підрозділами.

За твердженням №3 «Я стараюсь змінити ситуацію на краще для всіх» за «Шкалою альтруїстичного інвестування» спостерігаються значущі відмінності між середніми значеннями груп медичних і промислових працівників (27,958 та 26,133 відповідно; $t=2,156$, $p<0,05$). Крім цього, спостерігаються відмінності між середніми значеннями чоловіків і жінок (25,917 і 21,622 відповідно), що працюють у промисловій сфері. Це означає, що чоловіки готові швидше виправляти ситуацію, ніж жінки, можливо їхня робота є проактивною, мобільною, спрямованою на результат.

Для перевірки самооцінки використовувалася методика знаходження рівня самооцінки С. Будассі. За t -критерієм Стьюдента визначено, що різниця статистично значуща $t=3,163$, $p<0,05$, тобто існує певна відмінність у самооцінці між медичними та промисловими працівниками. Крім того спостерігаються статистично значуща різниця у вираженості самооцінки у чоловіків і жінок ($t=2,034$, $p<0,05$).

Усі пункти шкали альтруїстичного «інвестування» достовірно пов'язані з самооцінкою: чим адекватніша самооцінка, тим більш впевненою є людина і готовою на просоціальну поведінку ($r=0,678$, $p\leq 0,01$).

Крім того, високий результат альтруїстичної поведінки спостерігається у досліджуваних із заниженою самооцінкою, зокрема, у медичного персоналу. Це переважно лікарі, медичні сестри, санітарки, які постійно здійснюють безоплатні дії, які входять до сфери їхньої компетентності. Разом з тим, ці особи не схожі на мучеників чи жертв [13], радше можна припустити, що така просоціальна поведінка спонукала їх свого часу обирати професію, пов'язану з медициною.

Для з'ясування зв'язків між проявом альтруїстичного «інвестування» і шкалами «Тесту сенсожиттєвих орієнтацій» (СЖО) Д. О. Леонтьєва використовувався кореляційний аналіз за Пірсоном (табл. 1).

Значущих відмінностей за гендерною ознакою за цим тестом не виявлено, хоча за між досліджуваними двох професійних груп помічені певні відмінності.

У вибірці медиків спостерігається сильний статистично значущий зв'язок між альтруїстичним інвестуванням та шкалою «Цілі в житті» ($r=0,612$, $p\leq 0,01$), що характеризує досліджуваних як цілеспрямованих людей, які чітко уявляють свої цілі в майбутньому і усвідомлюють свою особисту відповідальність за їх реалізацію.

Таблиця 1

Взаємозв'язок між вираженістю альтруїстичного «інвестування» та шкалами сенсожиттєвих орієнтацій у медичних працівників

Шкали	Альтруїстичне інвестування	Цілі в житті	Процес життя або емоційна насиченість життям	Результативність	Локус контролю життя	Локус контролю – Я
Альтруїстичне інвестування	1	,612**	,481*	,248	-,101	-,004
Цілі в житті	,612**	1	,359	,403	,317	,352
Процес життя або емоційна насиченість життям	,481*	,359	1	,218	,204	,378
Результативність	,248	,403	,218	1	,348	,182
Локус контролю життя	-,101	,317	,204	,348	1	,084
Локус контролю – Я	-,004	,352	,378	,182	,084	1

Примітка: * – значущість на рівні $p \leq 0,05$; ** – значущість на рівні $p \leq 0,01$

Крім цього, існує зв'язок між альтруїстичним інвестуванням та шкалою «Процес життя або емоційна насиченість життя» ($r=0,481$, $p \leq 0,05$), що свідчить про інтерес, але не повноцінну задоволеність життям на даний час.

Причиною цього може бути нинішня медична реформа, економічна нестабільність тощо.

Таким чином, альтруїстичне «інвестування» у медичних працівників пов'язане із цілеспрямованою діяльністю: вони мають більш чітке уявлення про свої цілі та у них більш виражене почуття емоційної наповненості життя.

Далі наведемо виявлені зв'язки між вираженістю альтруїстичного «інвестування» та шкалами сенсожиттєвих орієнтацій у досліджуваних промислової сфери (табл. 2).

Таблиця 2

Взаємозв'язок між вираженістю альтруїстичного «інвестування» та шкалами сенсожиттєвих орієнтацій у працівників промисловості

Шкали	Альтруїстичне інвестування	Цілі в житті	Процес життя або емоційна насиченість життям	Результативність	Локус контролю життя	Локус контролю – Я
Альтруїстичне інвестування		,211	,513**	,564**	,257	-,114
Цілі в житті	,211		,257	,301	,124	,185
Процес життя або емоційна насиченість життям	0,513**	,257		,257	,396*	0,097
Результативність	,564**	,301	,257		-,215	,301
Локус контролю життя	,257	,124	,396*	-,215		-,102
Локус контролю – Я	-,114	,185	,097	,301	-,102	

*Примітка: * – значущість на рівні $p \leq 0,05$; ** – значущість на рівні $p \leq 0,01$*

У вибірці працівників промислової сфери (табл. 2) спостерігається статистично значущий зв'язок середньої сили між альтруїстичним інвестуванням та шкалою «Результативність» ($r=0,564$, $p \leq 0,01$). У зв'язку з цим досліджуваних можна характеризувати як задоволених своїми успіхами завдяки взаємодії і взаємодопомозі з оточуючими людьми, але відсутнє сформоване відчуття того, наскільки продуктивним і осмисленим було їхнє життя.

За табл. 2 можна спостерігати, що у вибірці працівників промислової сфери існує статистично значущий зв'язок між альтруїстичним інвестуванням та шкалою «Процес життя або емоційна насиченість життям» ($r = 0,513$, $p \leq 0,01$). Це характеризує досліджуваних як таких, що сприймають життя цікавим, емоційно насиченим, наповненим змістом; вони цінують життя не лише своє, а й інших.

Загалом домінування спрямованості на спілкування порівняно зі спрямованістю особистості на себе і розвинені альтруїстичні цінності є

значущими характеристиками сенсожиттєвої концепції особистості, що визначають бажання брати участь у суспільній діяльності. При цьому мотиваційний компонент (мотивація досягнення) дозволяє це бажання реалізувати в конкретній діяльності [10].

Для з'ясування зв'язків між проявом альтруїстичного «інвестування» і шкалами тесту психологічного благополуччя К. Ріфф використовувався кореляційний аналіз за Пірсоном (табл. 3).

Таблиця 3

Значення коефіцієнтів кореляції між вираженістю альтруїстичного «інвестування» та шкалами психологічного благополуччя

Шкали	Альтруїстичне інвестування	Позитивне ставлення до інших	Автономія	Управління середовищем	Особистісна зрілість	Цілі в житті	Самоприйняття
Альтруїстичне інвестування		,611**	,024	,224	-,052	,537**	,341
Позитивне ставлення до інших	,611**		,117	,374	,193	,451	,289
Автономія	,024	,117		,487*	,358	,381	,317
Управління середовищем	,224	,374	,487*		,317	,257	,019
Особистісна зрілість	-,052	,193	,358	,317		,401	,438*
Цілі в житті	,537**	,451	,381	,257	,401		,253
Самоприйняття	,341	,289	,317	,019	,438*	,253	

Примітка: * – значущість на рівні $p \leq 0,05$; ** – значущість на рівні $p \leq 0,01$

У вибірці спостерігається статистично значущий зв'язок між альтруїстичним інвестуванням та шкалою «Позитивне ставлення до інших» ($r=0,611$, $p \leq 0,01$), а також між альтруїстичним інвестуванням та шкалою «Цілі і сенс життя» ($r=0,611$, $p \leq 0,01$) (таб. 3). Тобто для того, щоб зробити жест допомоги, людина дотримується задовільних, довірливих стосунків з оточуючими; піклується про їхнє благополуччя; розуміє, що людські стосунки будуються на взаємних вчинках один щодо одного. Крім того, вона повинна розуміти, з якою метою, в першу чергу для себе, вона здійснює цей альтруїстичний жест [1].

За результатами опитувальника локус контролю Дж. Роттера не

виявлено відмінностей у вибірці за допомогою t-критерію Стюдента за сферою діяльності: за інтернальним локусом контролю $t=0,078$, $p>0,05$, за екстернальним локусом контролю $t=0,061$, $p>0,05$. Спостерігаються значущі відмінності за статтю: за інтернальним локусом контролю $t=2,012$, $p<0,05$, за екстернальним локусом контролю $t=2,002$, $p<0,05$.

Жінки більш схильні покласти відповідальність за рішення на власну компетентність, цілеспрямованість, рівень здібностей, тобто мають інтернальний локус контролю (середнє значення 28,401). Чоловіки більш покладаються на удачу, везіння, випадковість, ситуативність, тобто у них переважає екстернальний локус контролю (середнє значення 23,605). Разом з тим, відсутні значущі кореляційні зв'язки між рівнем суб'єктивного контролю та альтруїстичним «інвестуванням».

Висновки. У ході емпіричного дослідження виявлено особливості прояву стратегії альтруїстичного інвестування у представників двох професійних груп, а саме працівників медичних установ і промислових підприємств. Альтруїстична поведінка пов'язана з самооцінкою, рівнем задоволеності життям, сенсожиттєвими орієнтаціями, не виявлено достовірно значущих зв'язків між рівнем суб'єктивного контролю та альтруїстичним «інвестуванням».

Вищий прояв альтруїстичного інвестування спостерігається у медичних працівників, порівняно з працівниками промислової сфери. Відчуття принесеної користі людям, суспільству підкреслює альтруїстичний характер професії медика, високу значущість служіння людям.

Чим адекватніша самооцінка особистості, тим більш вона є впевненою і готовою до альтруїстичної поведінки. Разом з тим, високий рівень альтруїстичної поведінки спостерігається у групи медичних працівників із заниженою самооцінкою.

Виявилося, що сенсожиттєва концепція особистості, загальне позитивне ставлення до себе і задоволеність життям досліджуваних пов'язані з готовністю безкорисливо допомогти іншим.

Перспективи подальших досліджень. Сучасне інформаційне середовище, соціально-мережевий аналіз створюють нові можливості дослідження організаційного середовища, її соціальної структури, просоціальної поведінки. Для соціальних психологів це відкриває можливість вивчати соціальні структури і стратегії, системи мотивації особистості залежно від професійної діяльності, компетентнісний вимог з боку посади тощо. Це дасть змогу розширити знання і уникати міжгрупових і міжособистісних конфліктів, тим самим підвищувати ефективність організації та самореалізацію, самоактуалізацію особистості.

Література

1. Данильченко Т. В. Психологічна структура соціального благополуччя та неблагополуччя / Т. В. Данильченко // Український психологічний журнал. – 2017. – № 2. – С. 7–22.
2. Ильин Е. П. Психология помощи. Альтруизм, эгоизм, эмпатия / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2013. – 304 с.
3. Казанцева Т. В. Альтруизм: феномен и операционализация / Т. В. Казанцева // Петербургский психологический журнал. – 2016. – № 14. – С. 1–20.
4. Миронова Г. А. Принцип альтруизма в истории нравственности : автореф. дис. канд. филос. наук / Г. А. Миронова. – М., 1988. – 17 с.
5. Петров Э. Ф. Эгоизм. Философско-этический очерк / Э. Ф. Петров. – М.: Наука, 1969. – С. 9–75.
6. Почебут Л. Г. Социальный капитал личности : монографія / Л. Г. Почебут, А. Л. Свенцицкий, Л. В. Марарица, Т. В. Казанцева, И. В. Кузнецова. – М.: ИНФРА-М, 2014. – 250 с.
7. Татарко А. Н. Культурно-психологические особенности социального капитала этнических групп России / А. Н. Татарко // Психологический журнал. – 2009. – Т. 30. – № 2. – С. 67–80.
8. Франс В. М. де Валь. Истоки морали. В поисках человеческого у приматов / В. М. Франс. – М. : Альпина нон-фикшн, 2018. – 376 с.
9. Чалдини Р. Социальная психология. Пойми других, чтобы понять себя! / Р. Чалдини, Д. Кенрик, С. Нейберг. – СПб.: прайм ЕВРОЗАК, 2002. – 256 с.
10. Шихирев П. Н. Природа социального капитала: социально-психологический подход / П. Н. Шихирев // Общественные науки и современность. – 2003. – Т. 2. – С. 17–32.
11. Akerlof G. Identity Economics: How Our Identities Shape Our Work, Wages, and Well-Being / G. Akerlof, K. Rachel. – Princeton: Princeton University Press, 2010. – P. 715–753.
12. Bisin A. The Economics of Cultural Transmission and the Dynamics of Preferences / A. Bisin, T. Verdier // Journal of Economic Theory. – 1997. – P. 298–319.

Транслітерація

1. Danyl'chenko T. V. Psyhologichna struktura social'nogo blagopoluchchja ta neblagopoluchchja / T. V. Danyl'chenko // Ukrai'ns'kyj psyhologichnyj zhurnal. – 2017. – № 2. – S. 7–22.
2. Il'in E. P. Psihologija pomoshhi. Al'truizm, jegoizm, jempatija / E. P. Il'in. – SPb.: Piter, 2013. – 304 s.

3. Kazanceva T. V. Al'truizm: fenomen i operacionalizacija / T. V. Kazanceva // Peterburgskij psihologicheskij zhurnal. – 2016. – № 14. – S. 1–20.
4. Mironova G. A. Princip al'truizma v istorii npravstvennosti : avtofef. dis. kand. filoz. nauk. / G. A. Mironova. – M., 1988. – 17 s.
5. Petrov Je. F. Jegoizm. Filozofsko-jeticheskij ocherk / Je. F. Petrov. – M.: Nauka, 1969. – S. 9–75.
6. Pochebut L. G. Social'nyj kapital lichnosti : monografija / L. G. Pochebut, A. L. Svencickij, L. V. Mararica, T. V. Kazanceva, I. V. Kuznecova. – M.: INFRA-M, 2014. – 250 s.
7. Tatarko A. N. Kul'turno-psihologicheskie osobennosti social'nogo kapitala jetnicheskikh grupp Rossii / A. N. Tatarko // Psihologicheskij zhurnal. – 2009. – T. 30. – № 2. – S. 67–80.
8. Frans V. M. de Val'. Istoki morali. V poiskah chelovecheskogo u primatov / V. M. Frans. – M.: Al'pina non-fikshn, 2018. – 376 s.
9. Chaldini R. Social'naja psihologija. Pojmi drugih, chtoby ponjat' sebja! / R. Chaldini, D. Kenrik, S. Nejberg. – SPb.: prajm EVROZAK, 2002. – 256 s.
10. Shihirev P. N. Priroda social'nogo kapitala: social'no-psihologicheskij podhod / P. N. Shihirev // Obshhestvennye nauki i sovremennost'. – 2003. – T. 2. – S. 17–32.
11. Akerlof G. Identity Economics: How Our Identities Shape Our Work, Wages, and Well-Being / G. Akerlof, K. Rachel. – Princeton: Princeton University Press, 2010. – P. 715–753.
12. Bisin A. The Economics of Cultural Transmission and the Dynamics of Preferences / A. Bisin, T. Verdier // Journal of Economic Theory. – 1997. – P. 298–319.

Kovalenko A., Ilchuk M.

FEATURES OF ALTRUISTIC INVESTMENT STRATEGIES CHARACTERISTIC FOR REPRESENTATIVES OF DIFFERENT PROFESSIONAL GROUPS

One of the modern science trends is empirical and theoretical studies of various types of capital. Social capital requires use by an individual of certain investment strategies, which would allow him/her to create relations providing free access to partner's resources and common resources in the future. Altruistic "investments" are understood as one of social capital management strategies of an individual, as a personality-specific way of interactions with social environment, as an attitude towards it based on value orientations.

The article purpose is to analyze peculiarities of altruistic investment strategies and their psychological factors characteristic for representatives of various professional groups (from medical institutions and industrial enterprises). It has been

determined that altruistic behaviour is related to self-esteem, satisfaction with life, life-meaningful orientations, but there are no significant correlations between subjective control and altruistic "investments".

Altruistic investments of medical workers are larger than that of industrial workers. The sense of work for benefits of people or society emphasizes the altruistic nature of medical professions and the high significance for medical workers of service to people.

Adequacy of self-esteem is associated with confidence and readiness for altruistic behaviour. At the same time, a high level of altruistic behaviour is observed at the group of health workers with low self-esteem. It has turned out that an individual's life-meaningful concepts, the overall positive attitude to him/herself as well as satisfaction with life are associated with the readiness to help disinterestedly others.

Key words: *altruistic "investment", altruistic behaviour, life-meaningful orientations, satisfaction with life, subjective control.*

Коваленко Алла Борисівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної психології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Ільчук Мирослава Сергіївна – студентка 2 курсу магістратури, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

УДК 373:159.944.4-026.564

Кудінова М.С.

КРИТЕРІАЛЬНО-ПОКАЗНИКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ

Актуальність дослідження критеріально-показникової характеристики стресостійкості учнів старших класів загальноосвітніх шкіл-інтернатів обумовлюється тим, що на сьогодні не існує єдиної системи визначення рівня стресостійкості учнів, не визначені чіткі критерії та показники стресостійкості учнів старших класів загальноосвітніх шкіл-інтернатів.

Мета даної статті – визначити та охарактеризувати критерії, показники та рівні розвитку стресостійкості учнів старших класів загальноосвітніх шкіл-інтернатів.